

1. Obiekt

MUR Z BRAMAMI w zespole Kościoła Pokoju

2. Czas powstania

1756 r.

3. Miejscowość

ŚWIDNICA

960/5

11. Zdjęcia, rzut, orientacja

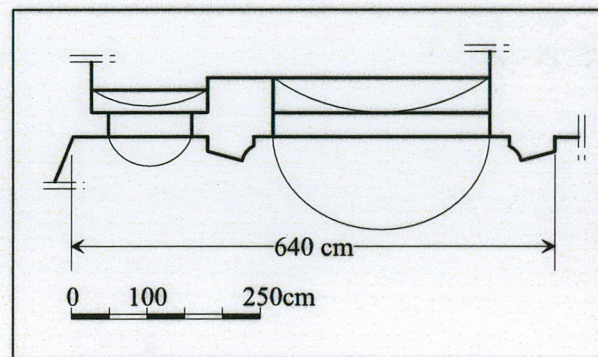
Widok od południa na bramę wejściową.

Północny odcinek muru, widok od ul. Saperów.

ryc. I. Orientacja, fragment mapy w skali 1:25000.

ryc. II. Rzut bramy w skali 1:100.

4. Adres

pl. Pokoju, ul. Saperów, ul. Kościelna
nr. dz. 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27/1, 27/17, 27/18

5. Przynależność administracyjna

województwo dolnośląskie
powiat świdnicki
miasto Świdnica

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Schweidnitz

7. Przynależność administracyjna przed 01.01.1999 r.

województwo wałbrzyskie
miasto Świdnica

8. Właściciel i jego adres

Parafia Ewangelicko-Augsburska
pl. Pokoju 6
58-100 Świdnica

9. Użytkownik i jego adres

Parafia Ewangelicko-Augsburska
pl. Pokoju 6
58-100 Świdnica

10. Rejestr zabytków

Nr

z dnia

Śląskie Kościoły Pokoju (w Jaworze, Świdnicy i niezachowany w Głogowie) powstawały w wyniku ustaleń traktatowych pokoju westfalskiego kończącego wojnę 30. letnią (1648), jako jedyne świątynie ewangelickie na obszarze zdominowanym ideologicznie i artystycznie przez kontrreformację w redakcji habsbursko-austriackiej. Świdnicka gmina ewangelicka otrzymała zezwolenie cesarskie na rozpoczęcie budowy w 1652 roku, wtedy też wyznaczono plac pod budowę obiektu. Do 1656 roku, z powodu trudności finansowych funkcjonował tylko tymczasowy, niewielki zbór. Dopiero dzięki darowiźnie hrabiego Hansa Henryka Hochberga z Książa oraz wsparciu finansowemu protestanckiego magistratu miasta przystąpiono do budowy obecnego Kościoła Pokoju. Projekt całego założenia opracował wrocławski architekt i budowniczy fortyfikacji Albert von Säbisch, a zrealizowali mistrz ciesielski Kaspar König ze Świdnicy i mistrz murarski Heinz Zöllner.

Mur otaczał zespół ewangelickiego Kościoła Pokoju wraz z budowlami towarzyszącymi, który w połowie XVIII wieku składał się z plebanii, domów dla pastorów pomocniczych, domu dla wdów po pastorach, szkoły łacińskiej (Luterheim), szkoły niemieckiej, domu dla nauczycieli, domu kościelnego, dzwonnicy, domu dzwonnika, bramy i budowli pomocniczych. Do zespołu należał także założony równocześnie z Kościołem Pokoju kwaterowy cmentarz przykościelny, na którym zachowały się do czasów współczesnych kaplice grobowe i liczne nagrobki pochodzące z okresu od XVIII do XX wieku.

Pierwszy ikonograficzny przekaz założenia pochodzi z 1756 roku – rysunek nieznanego autora przedstawiający widok całego założenia Kościoła Pokoju sprzed wojny 7-letniej. Była to dwuosiowa brama z traktem pieszym i jezdny, połączona od wschodu z I kondygnacyjnym, trójosiowym budynkiem bramnym, który wyznaczał pd/wsch narożnik założenia. Bramka zwieńczona trójkątnym tympanonem z prostokątnym otworem w szczycie. Obecne, barokowe zwieńczenie naczółka należy datować na 3. ćwierć XVIII wieku, kiedy to dokonywano napraw obiektów zniszczonych podczas oblężenia Świdnicy przez wojska austriackie w czasie wojny 7-letniej. Kompozycja architektoniczna bramy głównej i południowej, od czasu tych napraw nie uległa zmianie

Sytuacja

Założenie powstało na północ od średniowiecznego centrum miasta, w oddaleniu od fortyfikacji nowożytnych. Nieregularna, wieloboczna parcela otoczona została murem granicznym z bramkami. Główną bramą przejazdową z traktem pieszym od południowego wschodu, bramą przejazdową od południa – z barokowym zwieńczeniem – prowadzącą do domów mieszkalnych, bramą zachodnią i północną, wprowadzającymi na cmentarz oraz furtką w murze od wschodu – prowadzącą do plebanii.

Materiał, technika, opis

Mur cmentarny – wykonany z cegły na zaprawie wapiennej z wyjątkiem 30 m odcinka muru północnego wykonanego z kamienia łamanego. Długość ok. 500 m wys. ok. 2 m, grubość ok. 1 m. Zwieńczenie muru stanowi daszek pochylony do wewnątrz założenia, przykryty dachówką i miejscami cegłą.

Mur w części północnej i wschodniej posiada głębokie na ok. 40 cm wnęki sklepienie łukiem odcinkowym, w murze północnym po 1978 przebito 6 wnęk wypełniając je kratami dającymi wgląd do wnętrza cmentarza. Do muru przylegają liczne nagrobki, także wychodzące ponad koronę muru.

Brama główna (pd/wschodnia) – murowana z cegły, otynkowana, odboje przy wrotach kamienne. Pokrycie daszków ceramiczne, karpiówka. Lico awersu bramki z dekoracją tynkową. Wazony i płomień w zwieńczeniu oraz medalion w nadprożu kamienne. Brama przejazdowa, dwutraktowa, asymetryczna. Trakt jezdny - w formie spiętej kluczem arkady z wysokim przyczółkiem, flankowanej pilastrami. Trakt pieszy na 1. osi zamknięty łukiem pełnym o podwyższonej strzałce. Brama od pd/wsch łączy się z oficyną i murem wyznaczającym narożnik założenia. Dekoracja bramki reprezentuje cechy baroku. Jest to łagodne w formie, łukowe, profilowane, gierowane, skrzydłowo załamane zadaszenie arkadowego frontonu. Pilastry flankujące boniowane – lewy pojedynczy, prawy zdwojony – z głowicami przewiazanymi i mocno oprofilowanymi. Nad traktem pieszym i nad osią okienną oficyny naczółki skrzydełkowe, wklęsł wypukłe, przerwane, profilowane. W polu frontonu owalny, lekko wypukły, oprofilowany medalion zwieńczony rozetą. W polu medalionu inskrypcja wykuta antyką. SVB/VMBRA ALTISSIMI./ET/VMBONE.AVGVSTISSIMI./CAROLI. VI./HAEC/QUOD DVCIT.AD TEMPLVM/S. S. TRINITATI./ETAVISTANO/SYMBOLO/CONSECRATUM Wrota – kuta, ażurowa krata o motywach przeplatających się stylizowanych serc i kwiatonów.

Brama południowo-zachodnia „Garncarska” – jednoosiowa, murowana z cegły, otynkowana. Pokrycie daszków ceramiczne, karpiówka. Zdwojone pilastry wspierają zamkniętą łukiem odcinkowym arkadę o spłaszczonym, trójlistnym zwieńczeniu.

Brama zachodnia i północna cmentarza – kute kraty, zawieszone na murowanych filarach.

Furtka plebanii – drewniane drzwi w prostokątnym otworze w murze.

<p>14. Kubatura</p> <p>dł. muru ok. 500 m</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>mur graniczny</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>mur graniczny</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>na przełomie lat 70. i 80. XX w. przeprowadzono naprawę muru</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne i wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcja i pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Bramy: Stan tynków zły, spękane, odparzone, miejscowo odspojone. W partii cokołu odsłonięta cegła. Profil gzymsu w zachodniej części narożnika lekko zatarty. Wazony i lico medalionu pokryte osadami smolistymi i sadzą. Kraty metalowe pokryte rdzą, zdekompletowane.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>naprawić tynkową dekorację bram uzupełnić braki ceramicznego przekrycia skuć odparzone i zawilgocone tynki muru uzupełnić braki w koronie muru zakonserwować kraty</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, sygnatura i miejsce przechowywania)

ROBiDZ Wrocław

„Program zagospodarowania dawnego cmentarza ewangelickiego”, PP PKZ, Sygn. 627.

G. Grajewski, U. Schaaf, A. Tomaszewski, *Kościół Pokoju w Jaworze i Świdnicy - Wniosek do wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury*, Wrocław 1996. Tamże pełny wykaz źródeł i bibliografia.

WUOZ delegatura w Wałbrzychu
karta ewidencyjna cmentarza

22. Bibliografia

P. Banaś, *Śląskie Kościoły Pokoju*, w: „Roczniki Sztuki Śląskiej”, t. VIII, s. 52-66.

H. Lutsch, *Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien*, Breslau 1889, Bd. II, s. 194-219.

M. Gerner, U. Schaaf, T. Trapp, *Die Friedenskirche in Schweidnitz*, Schweidnitz/Fulda 1996.

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

teren cmentarza ewangelickiego został wpisany do rejestru zabytków 14.12.1978 r pod numerem 706/Wł

25. Opracował

tekst	Ewa Łukaszewicz-Jędrzejewska, listopad 2008
plany, rysunki	Ewa Łukaszewicz-Jędrzejewska, listopad 2008
fotografie	Ewa Łukaszewicz-Jędrzejewska, listopad 2008

miejsce przechowywania negatywów WUOZ Wrocław

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (dady, imiona i nazwiska wprowadzających)

27. Załączniki

4 wkładki

1. Miejscowość

ŚWIDNICA

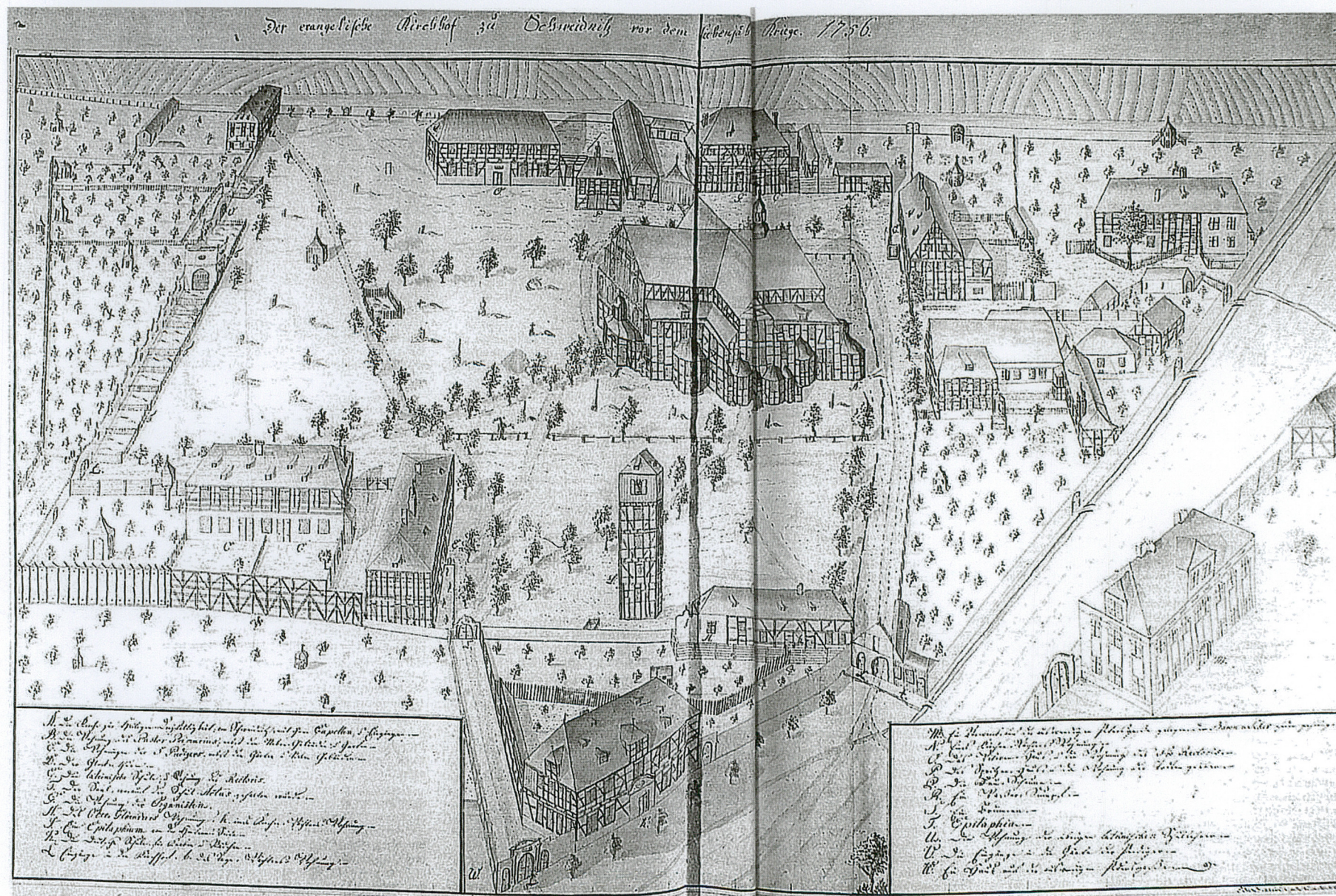
woj. dolnośląskie
miasto Świdnica

2. Obiekt

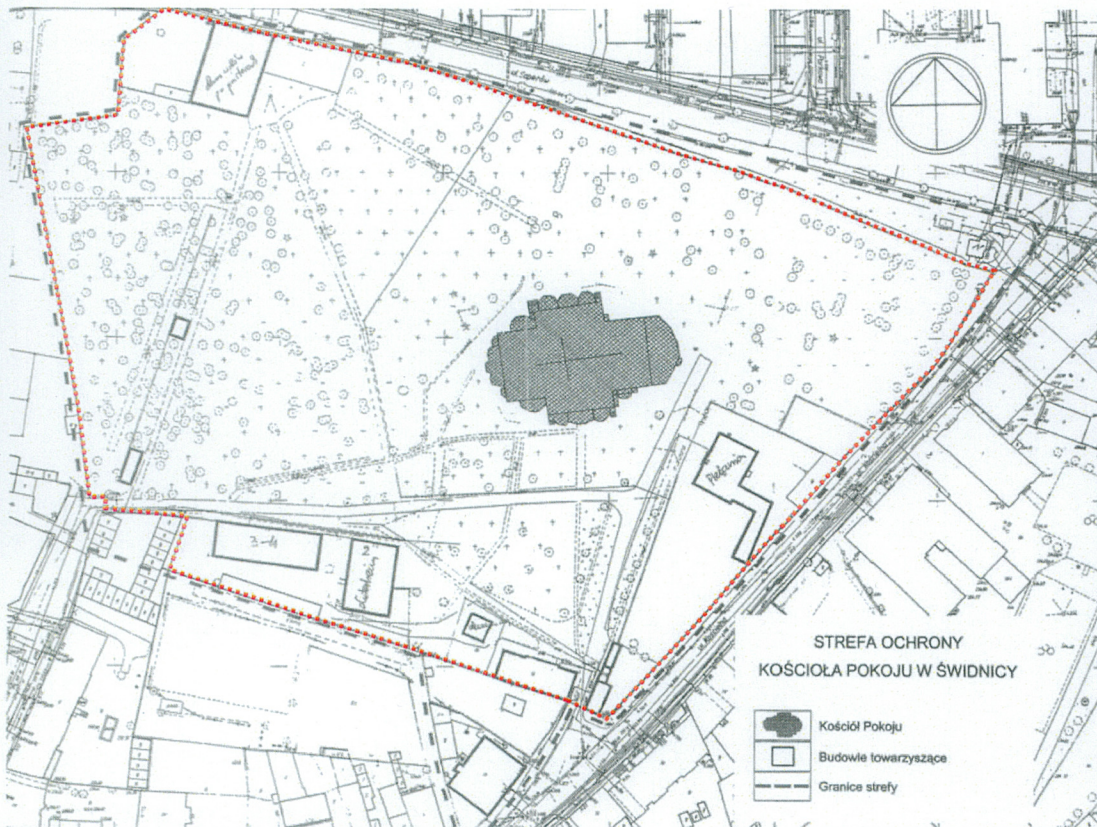
MUR Z BRAMAMI w zespole Kościoła Pokoju

3. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

ikonografia

ryc. III. Założenie zespołu Kościoła Pokoju,
rysunek nieznanego autora, 1756 r.

ryc. IV. Sytuacja założenia w skali 1:2000.

ryc. V. Fotografia lotnicza w skali 1:2000.

ryc. VI. Brama główna na pocztówce z lat 20, XX w.

1. Miejscowość	ŚWIDNICA woj. dolnośląskie miasto Świdnica	2. Obiekt	MUR Z BRAMAMI w zespole Kościoła Pokoju	3. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	fotografie
----------------	--	-----------	---	--	------------

fot. 1. Brama główna, widok od północy.

fot. 2. Furta bramy głównej widok od północy.

fot. 3. Krata bramy głównej.

fot. 4. Brama główna, widok od południa.

fot. 6. Medalion w zwieńczeniu bramy głównej.

fot. 5. Uszkodzenia belkowania bramy głównej.

fot. 7. Uszkodzenia w partii cokołu bramy głównej.

1. Miejscowość	ŚWIDNICA woj. dolnośląskie miasto Świdnica	2. Obiekt	MUR Z BRAMAMI w zespole Kościoła Pokoju	3. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	fotografie
----------------	--	-----------	---	--	------------

cd. 12. Historia, autorzy

fot. 8. Brama „Garncarska”, widok od południa.

fot. 9. Brama „Garncarska”, widok od północy.

fot. 10. Południowy odcinek muru.

fot. 11. Południowy odcinek muru, widok od wnętrza założenia.

fot. 13. Północno-wschodni narożnik muru cmentarnego.

fot. 12. Wschodni odcinek muru z furtką plebanii.

fot. 14. Północny odcinek muru, widok od ul. Saperów.

1. Miejscowość ŚWIDNICA woj. dolnośląskie miasto Świdnica	2. Obiekt MUR Z BRAMAMI w zespole Kościoła Pokoju	3. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego) fotografie
---	---	--

cd. 12. Historia, autorzy

fot. 15. Brama w północnym odcinku muru.

fot. 16. Uszkodzenia tynku, odcinek wschodni muru.